

Kongresser och utställningar

Den efterfrågade vikingen. Samtal kring den nya vikingatidsutställningen på Historiska museet

Svenska Arkeologiska Samfundet arrangerade en paneldiskussion på Historiska museet, 1 december, i rubricerade ämne. I panelen deltog Kristian Berg, Jan Peder Lamm, Lena Thunmark-Nylén, Kerstin Smeds och projektledaren Leif Jonsson, samt Bozena Werbart som utomstående kritiker. Debatten leddes av Samfundets ordförande, professor Jarl Nordblad, som inledningsvis konstaterade att utställningsvärlden är en egen kultur – en egen värld. Diskussionen avsåg att belysa problematiken bakom den nya utställningen. En mycket aktiv publik – ca 50 närvarande – deltog i diskussionen.

Från museets företrädare framhölls att utställningen var ett led i rehabiliteringen av historiediskussionen och ett första steg i restaureringen av museets basutställningar. Museet ville göra en koncentrerad utställning och anpassa berättelsen om vikingarna till de enskilda individernas nyfikenhet. På kort tid har museet byggt upp en utställning med föremål i centrum.

Ett mål var att locka fler besökare till museet och etablera det som en arena för debatt. Målgrupper var familjer med barn i åldern 6–12 år, ungdomar intresserade av rollspel, vuxna 55+ samt turister från de nordiska länderna, Tyskland och engelskspråkiga länder. Uppgiften var att skapa en berättelse om vikingar med originalföremål – »tusen år gammalt skrot» – som får ett estetiskt/abstrakt värde som en del i vårt omistliga kulturarv när föremålen ställs ut i en monter. Det tidlösa temat att utgå från var »fåtalets strävan att berika sig på de mångas bekostnad». Utställningen berättar om makt och överhöghet, gården och staden samt heder och kristendom. Erfarenheter från tidigare utställningar om vikingar har tagits till vara. Det har enligt museets företrädare varit särskilt viktigt att ställa ut fornföremål i original. I det nutida samhället har fornsakers potential inte sällan kommit på undantag. Föremålen ska be-

rätta om historien. För museet var det viktigt att få visa sina föremål – dock har budgeten för utställningen medfört prioriteringar i urval. Bästa sättet att göra en levande presentation av föremål är genom guidade visningar.

Såväl positiva som en hel del kritiska synpunkter fördes fram av paneldeltagare och publik. Som positivt noterades att det var bra att det nu fanns en vikingatidsutställning – en sådan hade saknats länge! Så många originalföremål i en utställning är unikt. Det är också viktigt att samlingarna står i centrum för ett museum. Den audiovisuella guidedosan som museibesökare kan låna förmedlar en berättelse till besökaren – en berättelse som kan förändras över tiden utifrån olika perspektiv.

Några kritiska synpunkter som fördes fram från paneldeltagare och publik var att informationen kring föremålen fortfarande var otillräcklig eftersom katalogen ännu inte var färdig. Vidare var bildspelens kvalitet ojämn. Bildspelet om vikingar i österled var bra medan det som rörde västerled var lite för mycket fokuserat på krigs- och våldshandlingar på bekostnad av fredligare aktiviteter som handel. Varför visa 19 svärd i anslutning till installationen om Ingvarståget? Varför inte andra föremål? Dessutom – förstår besökaren att installationen verkligen gäller Ingvarståget? Det saknas tydlig information här om. Det skulle dessutom inte skada om mer information fanns i utställningen om jordbruk och fiske som balans till krig och plundring. Var det vikingar som var det centrala temat eller var det vikingatid?

Borde inte representativiteten ha varit mer genomtänkt? Nu var Mälardalen mest i fokus i utställningen. Genom urvalet tar museet ställning i en politisk debatt. Säkert hade andra delar av Sverige kunnat belysas om inte föremålen varit så i fokus, framhöll en talare. En annan ansåg att föremålen »avrättades», när de

lades i mängd på glasskivor i montrar och med dålig belysning. Var det för övrigt inte viktigt att informera om föremålens funktion också? Någon framhöll att utställningen endast återupprepar gamla schabloner och inte kommer med något nytt.

Från museets sida framhölls att det inte fanns föremål i samlingarna från alla samhällets aktiviteter, vilket föranledde ordföranden att undra om vi kanske inte har de föremål vi behöver för att skriva historia? Vi vet mer och mer om gravar men mindre och mindre om andra företeelser. Det gäller nu att ta fram metoder för att på lång sikt få mer kunskap om det vi idag inte har föremål att utgå från.

Det finns enligt museet planer på hur utställningen skall kompletteras och byggas ut. Att det blir debatt om hur en utställning görs är ofrånkomligt. I detta fall valde museet en synvinkel – att utgå från föremålen – men det finns många andra, alternativa sätt för att bygga upp en utställning. Vad som sannolikt kommer att ske är att utställningen kompletteras med uppgifter om hur föremålen användes. Museet kommer att lyssna mer på vilka behov och önskemål som gör sig gällande. De får avgöra hur utställningen förändras över tiden. Man kan ställa frågan om en utställning skall presentera ny forskning eller inte. Forskning skall visserligen alltid finnas med i bilden – men det är inte museets uppgift att visa ny forskning. Vad museet kan göra är att ställa nya frågor och finna nya synvinklar i tid och rum.

Ordföranden framhöll avslutningsvis att det är viktigt att arbetet med en utställning får ta tid. Det måste finnas idéer som också provo-

cerar akademiker. Ett museum kan komma med vetenskapliga idéer som akademiker kanske inte kommit på. Under alla förhållanden är det viktigt att fortsätta dialogen om utställningen.

Som åhörare anser jag det var en mycket stimulerande diskussion. Den drog för övrigt över den utsatta tiden genom deltagarnas aktiva engagemang. Jag håller med om att det behövs mer information om de utställda föremålen. Med spänning avvaktas den utlovade katalogen som säkert kommer att göra det lättare att orientera sig på egen hand. Guidade visningar är visserligen ett bra sätt att förmedla information till allmänheten. Ofta innebär de dock att deltagarnas uppmärksamhet mer riktas på guiden än på de föremål som guiden talar om och som ju dessutom för det mesta blir ett litet urval.

Tydlig information om de nummerade föremålen bör finnas i anslutning till montrarna. Även om mängden av föremål stimulerar fantasin gör texter det lättare för allmänheten att förstå utställningen. Inte minst texter på engelska bör finnas om målgruppen även är icke nordiska besökare. I synnerhet gäller det när en så imponerande mängd unika originalföremål ur vårt nationella kulturarv finns utställda. »Skrotet» behöver förklaras även om den utställda mängden förmedlar en impressionistisk vision av kulturell mångfald!

Nils Ringstedt
Författarvägen 5
167 71 Bromma
nils.ringstedt@sis.se